

SINTAKSĖS KARTOJIMAS

6 KLASĖ

PARENGĖ LIETUVIŲ KALBOS MOKYTOJA METODININKĖ
GRETA BOTYRIŪTĖ-SKIOTIENĖ

Sakinių rūšys

Sakinys – prasminiais ryšiais susijusi žodžių grupė, turinti baigtinę intonaciją.

Lietuvių kalboje sakiniai turi vieną ar daugiau gramatinių centrų. Gramatinis centras – tai veiksny (atsako į klausimą *kas?*) ir tarinys (atsako į klausimus *ką veikia? ką veikė? ką veikdavo? ką veiks?*). Yra sakinių, kurių gramatinis centras gali būti tik tarinys. Tokie sakiniai vadinami beasmeniais (pvz. *Sninga.*).

Sakiniai

Vientisiniai

Jonas ir Onutė eina į teatrą.

Sudėtiniai

Jonas ir Onutė eina į teatrą, o tėtis su mama važiuoja namo.

Sakiniai skirstomi į **vientisinius** ir **sudėtinius**. Vientisiniai sakiniai turi vieną gramatinį centrą, sudėtiniai – du ir daugiau gramatinių centrų.

Rašomojoje kalboje sakinių ribas žymime skyrybos ženklais: tašku, klaustuku, šauktuku, daugtaškiu. Pagal prasmę ir intonaciją skiriamos keturios sakinių rūšys.

- **Tiesioginiai** apibūdina įvairius veiksmus, reiškinius. Pavyzdžiui: *Liucija žaidžia tenisą.*
- **Klausiamieji** – teirujamasi norint įsitikinti, patikrinti informaciją. Pavyzdžiui: *Ar tu tikrai eisi į cirką?*
- **Skatinamieji** reiškia liepimą, prašymą, įsakymą. Pavyzdžiui: *Negerk iš dubens – nemandagu.*
- **Šaukiamieji** gali būti visų trijų anksčiau paminėtų tipų sakiniai. Pavyzdžiui: *Ei, Kostai, paskubėk, nes pavėluosim!*

Lietuvių kalboje yra sakinių, kurių pabaigoje dedame daugtaškį. Daugtaškis dažniausiai reiškia nutylėjimą, nebaigtą mintį.

Parinkite teisingus atsakymus.

1. [redacted] – prasminiais ryšiais susijusi žodžių grupė, turinti baigtinę intonaciją.
2. [redacted] – tai veiksny (atsako į klausimą kas?) ir tarinys (atsako į klausimus ką veikia? ką veikė? ką veikdavo? ką veiks?).
3. Sakiniai skirstomi į vientisinius ir [redacted].
4. Vientisiniai sakiniai turi [redacted] gramatinį centrą, o sudėtiniai [redacted] ir daugiau.

vieną

Gramatinis centras

Sakinys

sudėtinius

du

Ne viskas auksas, kas auksu žiba.

Justai, ar gali taip neskubėti!

Vakar buvau kine.

Lenk medį, kol jaunas.

Justai, ar gali patikėti, kad pagaliau einame į kiną!

Ar tu eisi į kiną?

Artėja pavasaris, parskrenda paukščiai.

Ei, greičiau eikime į kiną.

Vientisiniai

Sudėtiniai

Pavasarij keliausime į
kalnus.

Danukas dainuoja, o
Penelopė šoka.

Jūra ošia, šniokščia,
banguoja.

Jis vyksta į mokyklą, o
paskui į namus.

Matukas gražiai
šypsosi, bet jo akys yra
liūdnos.

Nurašykite sakinius. Sakinio gale padėkite reikiamą skyrybos ženklą.

Pirmoji vasara

Po beržais prydygo ąžuoliukų
Kokia gi jėga juos iškėlė iš žemės
Stiebiasi išskleidę pirmuosius savo lapelius
Maži tie ąžuoliukai Bet kokie jie gražūs
Kada jie taps galingais ąžuolais
Kam jie žaliuos, atšventę savo šimtąją vasarą

Suskirstykite tekstą sakiniais.

Naktį

Sumigo namai šnarpščia Rimas atmetęs rankas jis sapnuoja dienos žaidimus
raudonas didelis mėnulis, pakopėjęs dangum, kloja ant grindų šviesius
keturkampius katinas Bukis tuoj po vakarienės iškūrė laukan kieme šuo Pilkis
žvangina grandine šįvakar jis kažkodėl nebuvo paleistas gal tėtis užmiršo.

Žodžių junginiai

Žodžių junginys – keli ar daugiau žodžių, susijusių prasminiais ir gramatiniais ryšiais.

Žodžių junginių rūšys

Prijungiamieji

Tai junginiai, sudaryti iš dviejų žodžių: žodžio, iš kurio keliamas klausimas, ir žodžio, kuriuo atsakoma į iškeltą klausimą.

Sujungiamieji

Tai žodžiai, atsakantys į tą patį klausimą, keliamą iš tos pačios sakinio dalies. Šie žodžių junginiai susiejami jungtukais, intonacija.

Tarpusavio sąsajos

Tai junginiai, sudaryti iš veiksnio ir tarinio. Veiksnyis ir tarinys gali sudaryti sakinį.

Parinkite teisingus atsakymus.

1. [ ] – keli ar daugiau žodžių, susijusių prasminiais ir gramatiniais ryšiais.
2. [ ] junginius sudaro du elementai – žodis, iš kurio keliamas klausimas, ir žodis, kuriuo atsakoma į iškeltą klausimą.
3. [ ] junginiai – tai žodžiai, kurie atsako į tą patį klausimą, keliamą iš tos pačios sakinio dalies. Dažnai žodžių junginiai susieti jungtukais, intonacija.
4. [ ] junginius sudaro veiksnys ir tarinys. Veiksnys ir tarinys gali sudaryti sakinį.

Žodžių junginiai

Prijungiamuosius

Sujungiamieji

Tarpusavio sąsajos

mielas ir švelnus

Reksas tipena

dangus niaukiasi

geriu vandenį

juodas ir baltas

aš einu

gerti piena

sesė ir brolis

gėlė žydi

Petras ir Simas

Iš šių žodžių sudarykite žodžių junginius:

žvaigždės

mažas

pingvinukas

šiandien

atostogos

srauni

lijo

šviesios

upė

žiemos

Pabraukite pagrindinį žodį ir skliausteliuose parašykite klausimą.

Rašyti (ką?) laišką, atstovauti klasei, atitikti sumanymą, pirmininkauti susirinkimui, kreiptis į direktorių, klausti kelio, gerti pieną, negerti pieno.

Antrąjį dėmenį parašykite reikiamu linksniu.

Valgyti (šaukštas),

piešti (paveikslas),

bėgime (kelias),

žaidžiu („Monopolis“),

rašome (rašinyas),

sodini (pušis),

gaminkite (pusryčiai),

pjaunu (žolė),

stebiu (varžybos),

nemėgstu (sriuba).

Pabrauk pagrindinį junginio žodį. Iš jo kelkite klausimą ir nubrėžkite rodyklę į priklausomą žodį. Dirbkite visi kartu.

Įdomus rašinėlis, netikėk žodžiais, panašus į gandrą, grįšiu po pamokų, drąsus karys, tėvynės meilė, palindo po stalu, rytoj išspręsiu.

Pasirinkite temą ir iš šių žodžių junginių, pridėję savų žodžių, sukurkite trumpą tekstą.

Audra siaučia, bangos šniokščia, kambary laukia, įtempę ausis, pasigirsta žingsniai, motina skuba, berniukai dumia, grįžo gyvi.

